

ТЕНДЕНЦИЈЕ СВЕТСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ И ПРОМЕТА МЛЕКА, МЛЕЧНИХ ПРЕРАЂЕВИНА, ЈАЈА И ВУНЕ

М.Т. Ђоровић¹, С. Стевановић¹, Верица Лазић¹

Резиме: У раду је дата регионално-компаративна анализа важнијих показатеља светског тржишта и промета млека, млечних прерађевина, јаја и вуне. При овоме, посебно су изучене тенденције, односно регионалне разлике у кретању обима, динамике и структуре производње и промета свих ових производа. Дефинисани су региони, односно земље највећи произвођачи и највећи извозници и увозници анализираних производа.

На основу претходног, утврђено је да код испитиваних појава постоје врло значајне регионалне разлике и да је највећи део производње и промета, односно извоза и увоза, концентрисан у оквиру 15 земаља највећих произвођача, односно највећих извозника и увозника предметних производа. Испољене разлике и постојеће стање односа између посматраних појава, последица су бројних природних, привредних и друштвених чинилаца. У сагледавању кретања односа и степена утицаја наведених чинилаца на промене и правце кретања испитиваних појава, коришћене су квантитативне и квалитативне методе истраживања тржишта.

Кључне речи: млеко, млечне прерађевине, јаја, вуна, светска производња, светско тржиште, међународни промет.

1. Увод

Са порастом стандарда становништва и развојем других утицајних чинилаца, производња сточарских производа има све већи привредни и нутритивни значај, како на нивоу света тако и по појединим регионима, односно земљама. Уз ову констатацију, истраживање тржишта ових производа постаје битна претпоставка не само њиховог, већ и укупног

---

¹ Др Милутин Т. Ђоровић, ред. проф., др Симо В. Стевановић, ванред. проф., дипл. инж. Верица М. Лазић, Пољопривредни факултет, Београд,
e-mail: djormi@agrif.bg.ac.rs; stev@agrif.bg.ac.rs; vlazic@agrif.bg.ac.rs.

привредног развоја, а посебно развоја пољопривреде и агроиндустрије у целини. Сходно овоме и све израженијим међународним привредним и другим интеграционим процесима, циљ овог истраживања је да се методом компаративне анализе изуче регионалне разлике у кретању обима, динамике и структуре светске производње и промета млека, млечних прерађевина, јаја и вуне, како на нивоу континента тако и на нивоу земаља највећих произвођача и највећих извозника и увозника ових производа. Изучавањем наведених појава, остварује се битна претпоставка за потпуније истраживање домаћег тржишта и нарочито његовог укључивања у међународну размену анализираних производа. Из наведеног управо и произилази значај предметног рада, односно истраживања.

Истраживањем је обухваћено раздобље од 1989. до 2009. године. Појаве су најчешће анализирани на основу трогодишњих просека за подпериоде: 1989-1991., 1998-2000. и 2007-2009. год. Као извори података коришћене су, пре свега, међународне статистичке публикације од значаја за производњу и промет хране у свету. Значајно је коришћен интернет, затим, одговарајућа научна и стручна литература, као и резултати досадашњих истраживања аутора овог рада. У складу са изворима и карактеристикама података, у раду су примењене одговарајуће квантитативне и квалитативне методе истраживања тржишта.

2. Регионално-компаративна анализа светске производње млека, млечних прерађевина, јаја и вуне

Производња млека, млечних прерађевина и јаја, не само да је битан чинилац исхране становништва, већ је исто тако и значајан фактор укупног развоја светске привреде, а посебно пољопривреде и прехрамбене индустрије, односно тржишта, промета и маркетинга агроиндустријске робе. Вуна, као посебан сточарски производ, од изузетног је значаја за развој текстилне индустрије, а нарочито укупне привреде и пољопривреде оних земаља које су велики произвођачи и извозници овог производа. У ствари, за многе земље извознице пољопривредних, односно агроиндустријских производа, млеко, млечне прерађевине, јаја и вуна представљају не само значајне производе за покриће домаћих потреба, односно потрошње, већ су они кроз међународну размену, истовремено, и значајни извори њиховог девизног прихода.

Млеко. У посматраном раздобљу, уз просечну годишњу стопу раста од 1,3%, производња млека у свету достиже ниво од око 693 милиона тона (табела 1). Учешће крављег млека у овој производњи је доминантно и износи око 83%, док преосталих 17% отпада на производњу бивољег, овчијег, козијег и камиљег млека. У последњем подпериоду у односу на први, укупна

производња млека је повећана за око 29%. Регионално посматрано, око 66% светске производње млека дају Азија (35,9%) и Европа (30,2%). Учешће Америке у овој производњи је око 23%, а потом, са знатно нижим учешћем следе Аустралија и Океанија (6,5%), односно Африка (4,4%). При овоме, просечна светска производња млека по становнику је око 103 л. У односу на овај показатељ, редослед континената је значајно другачији. Наиме, водећу позицију по овом основу има Аустралија и Океанија (750 л), а потом следе Европа (286 л), Америка (173 л), Азија (61 л) и најзад Африка (31 л). Очигледно је, да је производња млека по становнику у Азији и посебно у Африци, значајно испод светског просека.

Табела 1. Обим и динамика производње млека, млечних прерађевина, јаја и вуне у свету

Table 1 The volume and dynamics of production of milk, dairy products, eggs and wool in the world
-У хиљ.тона / In thousands of tons -

Производ	Ø 1989–1991.	Ø 1998–2000.	Ø 2007–2009.	Индекс	
				Ø1998/00 Ø1989/91	Ø2007/09 Ø1989/91
Млеко	537.350	569.726	692.882	106,0	128,9
Млечне прерађевине	34.309	35.054	41.127	102,2	119,9
- пуномас.млеко у праху	2.198	2.445	2.745	111,2	124,9
- маслац и масло	7.599	7.184	9.228	94,5	121,4
- сир (све врсте)	14.519	16.023	18.832	110,4	129,7
- остале прерађевине	9.993	9.402	10.322	94,1	103,3
Јаја	37.671	53.609	64.687	142,3	171,7
Вуна	3.266	2.332	2.180	71,4	66,7

Извор: сајт www.fao.org. и обрачун аутора.

Посматрано по земљама, 15 највећих произвођача даје преко 68% светске производње млека. Лидери у производњи овог производа су Индија (14,8%), и САД (12,4%), а потом следе: Кина 6,3%, Пакистан 4,8%, Руска Федерација 4,7%, Немачка 4,2%, Бразил 4,0%, Француска 3,7%, Нови Зеланд 2,4%, Велика Британија 2,1%, Украјина 1,9%, Турска и Пољска са по 1,8%, Италија 1,7% и Холандија 1,6%. У светској производњи млека, Србија учествује са скромних 0,2%.

Млечне прерађевине. У свету се производи преко 41 милион тона најразличитијих прерађевина од млека. С просечном годишњом стопом раста од 0,9%, у последњем подпериоду у односу на први, укупна производња ових производа је повећана за око 20%. Са учешћем од 44,3%, Европа је највећи произвођач млечних прерађевина. Иза овог континента следе: Америка 28,6%, Азија 18,5%, Аустралија и Океанија 5,8% и Африка 2,8%. Обзиром да је привредни и нутритивни значај појединих производа из предметне групе веома различит, то се иста у овом раду анализира кроз следеће 4 подгрупе и то: - млеко у праху; - маслац и масло; - сир (све врсте), и – остале прерађевине. При овој, у структури укупне светске производње млечних прерађевина, млеко у праху учествује са око 7%, маслац и масло око 22%, сир (све врсте) око 46% и остале прерађевине око 25%.

Пуномасно млеко у праху. У свету се производи око 3 милиона тона млека у праху. При просечној годишњој стопи раста од 1,1%, у последњем подпериоду у односу на први, производња је повећана за око 25%. У производњи овог производа највеће учешће имају Америка (38,6%) и Европа (31,9%). Значајно је учешће и Аустралије и Океаније (26,6%), док је учешће Азије (2,2%) и посебно Африке (0,7%) доста скромно. Међутим, у производњи млека у праху по становнику, лидерску позицију има Аустралија и Океанија (12,2 кг) а потом следе Европа и Америка (са по 1,2 кг), док је иста ова производња у Африци (0,02 кг) и Азији (0,01 кг) изразито ниска.

Петнаест највећих произвођача даје око 60% светске производње млека у праху. Учешће Бразила (16,9%) и Аргентине (9,5%) има лидерску позицију. Осим њих, релативно високо учешће у светској производњи овог производа имају и Француска (5,6%), Аустралија (5,5%) и Немачка (3,8%), а потом следе: Руска Федерација 3,0%, Чиле 2,9%, Холандија 2,7%, Белгија 2,4%, Јапан 1,6%, Белорусија 1,4%, Пољска 1,3%, Шведска 1,2%, Украјина 0,7% и Чешка Република 0,6%. Србија у светској производњи млека у праху учествује са врло скромних 0,03%.

Маслац и масло. Просечна годишња светска производња маслаца и масла је преко 9 милиона тона. Уз просечну годишњу стопу раста од 1%, у последњем подпериоду у односу на базни, производња ове групе производа повећана је за 21,4%. Регионално посматрано, водећи произвођачи, односно највеће учешће у светској производњи предметних производа имају Азија (53,1%) и Европа (27,8%). Релативно високо учешће има и Америка (11,5%), док је учешће Аустралије и Океаније (4,9%) и посебно Африке (2,7%) знатно ниже. Но, у производњи ових производа по становнику, редослед континената је знатно другачији. Водећу позицију има Аустралија и Океанија (7,6 кг), а потом следе Европа (3,5 кг), Америка и Азија (са по 1,2 кг) и најзад Африка (0,2 кг).

Анализом обима производње маслаца и масла по земљама, констатује се да 15 највећих произвођача даје око 84% светске производње ове групе производа. Наиме, са учешћем од 41%, Индија је апсолутни светски лидер у производњи предметне групе производа. Поред Индије, релативно високо учешће у светској производњи маслаца и масла имају и САД (7,9%), Пакистан (6,6%), Немачка (4,9%), Француска (4,5%) и Нови Зеланд (3,5%), а потом следе: Руска Федерација 3,0%, Пољска и Иран са по 2,1%, Ирска 1,5%, Велика Британија и Италија са по 1,4%, Египат 1,3%, Кина 1,2% и Украјина 1,1%. Учешће Србије у светској производњи маслаца и масла је изразито скромно и износи свега 0,02%.

Сир (све врсте). У оквиру млечних прерађевина, сир је најзаступљенији производ. Просечна годишња светска производња ове групе производа је на нивоу од око 19 милиона тона. Уз просечну годишњу стопу раста од 1,3%, у последњем подпериоду у односу на први, укупна производња сира је повећана за око 30%. Највећи део ове производње се остварује у Европи (52,6%), а потом у Америци (32,7%) и Азији (6,8%), док је учешће Африке (4,6%) и Аустралије и Океаније (3,3%) знатно ниже. У производњи ове групе производа по становнику, Европа (13,5 кг) и по овом основу задржава водећу позицију, на другом месту је Аустралија и Океанија (10,3 кг), а потом следе Америка (6,7 кг), Африка (0,9 кг) и Азија (0,3 кг).

Посматрано по земљама, 15 највећих произвођача даје око 79% укупне светске производње сира. Највеће учешће у овој производњи имају САД (25,5%), Немачка (10,7%), Француска (9,7%) и Италија (6,2%), а иза њих следе: Холандија 3,6%, Руска Федерација 3,3%, Египат и Пољска са по 3,2%, Канада 2,2%, Велика Британија 2,1%, Аустралија 2,0%, Аргентина и Данска са по 1,9%, и Нови Зеланд и Кина са по 1,5%. Учешће Србије у светској производњи сира је скромно и износи само 0,1%.

Остале млечне прерађевине. У укупној светској производњи млечних прерађевина, група остале прерађевине учествује са око 25% и достиже ниво производње изнад 10 милиона тона. При просечној годишњој стопи раста од 0,2%, у последњем подпериоду у односу на први, производња ове групе производа повећана је за свега 3,3%. Регионално посматрано, највећи део светске производње ове групе производа остварује се у Европи (47%) и Америци (33,8%), а потом у Азији (13,2%), Аустралији и Океанији (5,6%) и најзад у Африци (0,4%).

Јаја. Светска производња јаја је на нивоу од око 65 милиона тона. Учешће кокошијих јаја у укупној производњи је око 93%. Уз просечну годишњу стопу раста од 2,7%, у последњем подпериоду у односу на базни, укупна производња јаја је значајно повећана, чак за око 72%. Највећи део светске производње овог производа остварује се на подручју Азије (61,5%).

На другом месту је Америка (18,8%), док Европа (15,3%), заузима треће место. Учешће Африке (3,7%), а посебно Аустралије и Океаније (0,7%), знатно је скромније. Дистрибуција производње по становнику, знатно је другачија. По овом критеријуму, Европа (13,5 кг), заузима прво место, а са скоро изједначеном производњом Америка (13,2 кг) се налази на другом месту. Иза ових, следе Азија (9,8 кг), Аустралија и Океанија (7,4 кг), и најзад Африка (2,4 кг).

Око 79% светске производње јаја даје 15 највећих произвођача овог производа. Са учешћем од 41,3% у укупној производњи, Кина је светски лидер у производњи јаја. Релативно високо учешће у производњи овог производа имају и САД (8,3%), а потом следе: Индија 4,2%, Јапан 3,9%, Мексико 3,5%, Руска Федерација 3,3%, Бразил 2,9%, Индонезија 2,5%, Француска 1,4%, Турска и Украјина са по 1,3%, Немачка, Тајланд и Иран са по 1,2% и Шпанија 1,1%. У светској производњи јаја Србија има врло скромно учешће од 0,1%.

Вуна. Просечна годишња производња вуне у свету је на нивоу од око 2 милиона тона. При негативној стопи раста од – 2%, у последњем подпериоду у односу на први, производња је опала за око 33%. Највећи део светске производње овог производа остварује се на подручјима Азије (38,4%) и Аустралије и Океаније (31,9%). Иза ових континената, са знатно нижим учешћем следе Европа (12,4%), Африка (9,4%) и Америка (7,9%). Међутим, посматрано по становнику, Аустралија и Океанија (11,6 кг), у односу на Европу (0,4 кг), Азију (0,2 кг), Америку (0,2 кг) и Африку (0,2 кг), има вишеструко већу производњу овог производа.

Скоро 78% светске производње вуне даје 15 највећих произвођача овог производа. Водећи произвођачи су Аустралија (22%), Кина (18,4%) и Нови Зеланд (10,2%), а потом следе: Иран 3,4%, Велика Британија 2,9%, Аргентина 2,8%, Руска Федерација 2,4%, Индија, Уругвај, Судан, Турска и Јужна Африка са по 2,1%, Пакистан 1,9%, Мароко 1,8% и Казахстан 1,6%. У светској производњи вуне, Србија учествује само са 0,1%.

Сходно претходном, у односу на структуру и редослед учешћа појединих земаља у укупној светској производњи анализираних производа, структура и редослед земаља у производњи истих по становнику, знатно су другачији (табела 2). Посматрано са овог аспекта, а у односу на светски просек и 15 земаља највећих произвођача, Србија има врло скромне позиције. У ствари, осим повољне позиције код млека, где је домаћа производња по становнику већа од светског просека (115,4%), код свих других посматраних производа домаћи просек је једнак или нижи од светског просека. Наиме, изразито нижа домаћа производња у односу на светски просек је код маслаца

и масла (78,6%), односно код млека у праху (75%), а једнака је овоме код сира, јаја и вуне.

Табела 2. Регионално – компаративни преглед 15 највећих произвођача млека, млечних прерађевина, јаја и вуне по становнику у свету

Table 2 Regional comparative review of the 15 largest producers of milk, dairy products, eggs and wool per capita in the world

- Ø 2007/2009.год., индекс нивоа: свет = 100,0-
- Ø 2007/2009, Index level: World = 100,0 -

Земља	Млеко		Земља	Пуномасно млеко у праху	
	кг	индекс		кг	индекс
Свет	102,6	100,0	Свет	0,4	100,0
Нови Зеланд	3870	3772,2	Аустралија	7	1783,4
Ирска	1202	1171,9	Аргентина	7	1629,8
Данска	846	824,7	Белгија	6	1534,6
Холандија	664	646,7	Естонија	5	1164,9
Белорусија	611	595,1	Холандија	4	1111,8
Литванија	583	568,3	Чиле	4	1104,0
Луксембург	571	556,1	Белорусија	4	929,8
Фолкланд. острва	533	519,8	Шведска	4	882,7
Швајцарска	532	518,1	Летонија	3	798,7
Естонија	516	503,1	Француска	2	619,8
Уругвај	479	467,1	Бразил	2	605,7
Финска	451	439,9	Чешка Република	2	387,6
Аустралија	449	437,7	Словачка	1	286,1
Француска	409	399,0	Немачка	1	262,0
Исланд	401	390,6	Пољска	1	229,6
Србија	221	215,4	Србија	0,1	25,0
Маслац и масло			Сир (све врсте)		
Свет	1,4	100,0	Свет	2,8	100,0
Нови Зеланд	76	5420,9	Нови Зеланд	69	2457,1
Ирска	32	2302,8	Данска	65	2323,7
Финска	11	758,7	Холандија	41	1447,9
Белорусија	9	643,0	Француска	29	1046,5
Белгија	9	640,8	Ирска	28	986,7
Данска	8	581,1	Литванија	26	917,9
Француска	7	474,4	Швајцарска	25	880,0
Аустралија	6	445,2	Немачка	24	866,2
Холандија	6	432,2	Исланд	23	810,9
Естонија	6	431,3	Аустрија	22	794,3

Др Милутин Т. Ђоровић и сарадници

Исланд	6	430,4	Грчка	21	758,3
Уругвај	6	405,3	Италија	20	697,4
Немачка	5	386,3	Финска	18	635,7
Пољска	5	371,2	Аустралија	18	627,1
Швајцарска	5	367,7	Норвешка	17	608,4
Србија	0,3	21,4	Србија	2,8	100,0
Јаја			Вуна		
Свет	9,6	100,0	Свет	0,3	100,0
Холандија	38	391,4	Фолкланд. острва	800,0	266666,7
Сејшели	26	275,4	Нови Зеланд	52,6	17529,6
Мексико	21	219,8	Аустралија	22,7	7582,9
Јапан	20	206,6	Уругвај	13,8	4610,3
Белорусија	19	199,3	Монголија	6,2	2082,5
Кина	19	198,7	Азербејџан	5,4	1815,5
Малта	19	195,3	Туркменистан	4,0	1335,0
Брунеј	19	195,1	Ирска	2,9	976,9
Латвија	19	194,8	Казахстан	2,2	734,4
Украјина	18	186,2	Исланд	2,0	662,8
Белгија	18	184,3	Киргистан	1,9	620,2
Литванија	18	183,8	Сириј. Арап. Реп.	1,6	534,3
Малезија	18	183,6	Аргентина	1,5	501,5
САД	17	178,6	Либ. Арап. Цамах.	1,4	476,6
Нови Зеланд	17	176,9	Лесото	1,3	422,9
Србија	9,5	99,0	Србија	0,3	100,0

Извор: сајт www.fao.org и обрачун аутора.

Утврђени регионални размештај у производњи предметних производа, како по обиму тако и по структури, резултанта је бројних природних, друштвених и привредних чинилаца. Међутим, као најважнији чиниоци наводе се: бројно стање, структура и расни састав стоке и живине; обим и структура производње и промета посматраних производа; број, структура и куповна моћ становништва; ниво економске развијености земље; развијеност пољопривреде и прехранбене индустрије; ниво научних, техничких и технолошких достигнућа; обим материјалних улагања у развој пољопривреде и посебно сточарства, и мере економске, односно државне политике земаља.

У анализи односа учешћа развијених и неразвијених, односно земаља у развоју у укупној светској производњи посматраних производа, утврђено је да развијене земље у односу на неразвијене и земље у развоју, дају већи део светске производње млека (око 72%), а посебно млечних прерађевина (преко 80%). Међутим, овај однос је другачији код производње јаја, тј. неразвијене

земље и земље у развоју дају око 63% светске производње овог производа, а преосталих 37% дају развијене земље.

3. Регионално-компаративна анализа међународног промета млека, млечних прерађевина, јаја и вуне

Неуравнотежен регионални размештај производње и потрошње, пораст броја и стандарда становништва, промене структуре и пораст потрошње, развој прометне технологије, конкурентска предност, стицање што већег профита, уравнотежење тржишних односа, као и читав низ других чинилаца, снажно утичу на развој међународног промета млека, млечних прерађевина, јаја и вуне. Сходно овоме, у овом делу рада изучени су важнији показатељи међународног промета ових производа, а пре свега, обим, динамика, структура и правци кретања, односно водећи извозници и увозници предметних производа. Као и код производње, анализу промета, такође, посебно прати регионално-компаративни аспект.

Млеко. Међународни промет млека има позитиван тренд развоја (табела 3). При релативно високој просечној годишњој стопи раста од 7,1%, у последњем подпериоду у односу на први, односно базни подпериод, промет је повећан за високих 292,4% и формиран је на нивоу од око 9,7 милиона тона. Међутим, овај обим промета у односу на укупан обим светске производње млека је врло скроман и износи само око 1,4%. Низак проценат учешћа млека у промету у односу на обим производње, узрокован је, пре свега, комерцијално-технолошким карактеристикама овог производа, као и настојањем свих земаља да се у међународни промет што више укључују са прерађеним – више вредним и скупљим производима, што им обезбеђује и већи профит.

Регионално посматрано, са учешћем од 91%, Европа је неупоредиво највећи извозник млека. Учешће осталих континената у укупном светском извозу овог производа је знатно скромније, тј. Азија учествује са 4,2%, Америка са 2,6%, Аустралија и Океанија са 1,7%, и најзад, Африка са свега 0,5%. Као и код извоза, са учешћем од 88,4%, Европа је истовремено и највећи светски увозник млека, а потом следе Азија (6%), Африка (2,6%), Америка (2,5%) и Аустралија и Океанија (0,5%).

Посматрано по земљама, око 88% укупног светског извоза млека даје 15 највећих извозника овог производа. Водећи извозници овог производа су Немачка (23,8%) и Француска (13,1%), а потом следе: Белгија 8,4%, Велика Британија 7,0%, Аустрија 6,8%, Чешка Република 6,2%, Холандија 5,5%, Португалија 2,8%, Словенија 2,7%, Шпанија 2,6%, Пољска 2,3%, Словачка

Др Милутин Т. Ђоровић и сарадници

2%, Мађарска 1,8%, Ирска 1,5% и Белорусија 1,3%. Учешће Србије у светском извозу млека је скромно и износи свега 0,4%.

Табела 3. Обим и динамика међународног промета млека,
млечних прерађевина, јаја и вуне

Table 3. The volume and dynamics of international trade in milk,
dairy products, eggs and wool
- У хиљ.тона / In thousands of tons -

Производ	Ø 1989– 1991.	Ø 1998– 2000.	Ø 2007– 2009.	Индекс	
				Ø1998/00 Ø1989/91	Ø2007/09 Ø1989/91
И з в о з					
Млеко	2.462	4.737	9.661	192,4	392,4
Млечне прерађевине	7.300	11.960	16.700	163,8	228,8
- пуномасно млеко у праху	1.113	1.703	2.125	153,0	190,9
- маслац и масло	1.358	1.309	1.539	96,4	113,3
- сир (све врсте)	2.036	3.090	5.158	151,8	253,3
- остале прерађевине	2.793	5.858	7.878	209,7	282,1
Јаја	956	1.095	1.913	114,5	200,1
Вуна	1.215	999	994	82,2	81,8
У в о з					
Млеко	2.412	4.907	9.502	203,4	393,9
Млечне прерађевине	7.383	10.139	16.506	137,3	223,6
- пуномасно млеко у праху	1.076	1.467	1.919	136,3	178,3
- маслац и масло	1.346	1.236	1.541	91,8	114,5
- сир (све врсте)	2.037	2.890	5.264	141,9	258,4
- остале прерађевине	2.924	4.546	7.782	155,5	266,1
Јаја	937	1.080	2.080	115,3	222,0
Вуна	1.154	970	888	84,1	76,9

Извор: сајт www.fao.org и обрачун аутора.

Петнаест земаља највећих увозника, апсорбује преко 91% светског увоза млека. Највећи увозници су Италија (22,9%), Немачка (16,2%) и Шпанија (10,7%), а потом следе: Белгија 9,1%, Француска 8,9%, Холандија 6%, Ирска 3,3%, Португалија 2,8%, Чешка Република 2,4%, Мађарска и

Литванија са 2%, Грчка 1,6%, Велика Британија 1,5%, Мексико 1% и Словачка 0,8%. У светском увозу млека Србија има симболично учешће од 0,03%.

Млечне прерађевине. Међународни промет млечних прерађевина је на нивоу од око 17 милиона тона. С просечном годишњом стопом раста од 4,2%, у последњем подпериоду у односу на први, промет је повећан за 128,8%. Регионално посматрано, највећи део светског извоза млечних прерађевина даје Европа (71,6%), а потом Аустралија и Океанија (11,9%), Америка (9,8%), Азија (6,0%) и најзад Африка (0,7%). Паралелно са извозом, највећи увозници ових производа су Европа (63,3%) и Азија (20,4%), а иза њих следе Америка (9,3%), Африка (5,9%) и најзад Аустралија и Океанија (1,1%).

Сходно претходном, у структури светског промета млечних прерађевина највеће учешће имају тзв. остале прерађевине (47,2%) и сир – све врсте (30,9%), а потом следе млеко у праху (12,7%) и маслац и масло (9,2%).

Пуномасно млеко у праху. У међународном промету се налази преко 2 милиона тона пуномасног млека у праху, што чини око 77% укупне светске производње овог производа. Уз просечну годишњу стопу раста од 3,3%, у последњем подпериоду у односу на први, промет је повећан за око 91%.

Највећи регионални извозници пуномасног млека у праху, односно највеће учешће у светском извозу овог производа имају Аустралија и Океанија (37,6%) и Европа (35,3%), а потом следе, скоро изједначено Азија (13,6%) и Америка (13,1%), док је учешће Африке (0,4%) изразито скромно. Међутим, редослед континента у увозу сасвим је другачији. Наиме, највеће учешће у светском увозу пуномасног млека у праху имају Азија (45,1%) и Африка (23,1%), а потом следе Европа (16,1%) и Америка (14,8%), док је учешће Аустралије и Океаније симболично (0,9%).

Преко 82% светског извоза пуномасног млека у праху даје 15 земаља највећих извозника овог производа. Са учешћем од преко 31%, Нови Зеланд је апсолутни светски лидер у извозу пуномасног млека у праху. Са знатно нижим учешћем следе: Аргентина 7,4%, Холандија 6,8%, Аустралија 6,7%, Француска 4,8%, Белгија 4,3%, Данска 3,5%, Ирска 3,3%, Велика Британија 2,9%, Немачка 2,4%, Кина 2,1%, Оман 1,8%, Сингапур, Саудијска Арабија и Уругвај са по 1,7%. Учешће Србије у светском извозу овог производа је симболично и износи само 0,02%.

Паралелно са извозом, око 57% светског увоза млека у праху апсорбује 15 земаља највећих увозника овог производа. Највеће учешће у увозу имају Алжир (8,6%) и Кина (6,6%), а потом следе: Индонезија 4,4%, Нигерија 4,0%, Саудијска Арабија 3,9%, Холандија 3,5%, Шри Ланка и Уједињени Арапски

Емирати са по 3,3%, Венецуела и Сингапур са по 3,2%, Малезија 3,1%, Белгија 2,9%, Куба 2,4%, Мексико 2,3% и Оман 2,2%. Као и код извоза, Србија и у светском увозу овог производа има симболично учешће од око 0,03%.

Маслац и масло. Међународни обим промета ове групе производа је на нивоу од око 1,6 милиона тона, што представља око 17% њене укупне светске производње. Уз просечну годишњу стопу раста од 0,6%, у последњем подпериоду у односу на први, промет је повећан за 13,3%. Са учешћем од око 60% у укупном светском извозу маслаца и масла, Европа је највећи регионални извозник ове групе производа. На другом месту је Аустралија и Океанија (27,4%), а потом следе Америка (8,5%), Азија (4%) и најзад Африка (0,2%). Паралелно са извозом, Европа (62%) је истовремено и највећи увозник маслаца и масла. Учешће осталих континената у увозу је знатно ниже и креће се: Азија 23,4%, Америка 7,9%, Африка 4,6%, и Аустралија и Океанија 2,1%.

Преко 93% укупног светског извоза маслаца и масла, даје 15 земаља највећих извозника ове групе производа. Са учешћем од око 25%, Нови Зеланд је светски лидер у извозу маслаца и масла. Велики извозници су и Холандија (10,8%) и Ирска (10%), а потом следе: Белгија 8,9%, Немачка 7,3%, Аустралија 4,8%, Француска 4,1%, Данска 3,9%, Белорусија и Шпанија са по 3,4%, Пољска и САД са по 2,8%, Финска 2,3%, Велика Британија 2,2% и Шведска 1,6%. Учешће Србије у светском извозу ове групе производа је изразито ниско и износи свега 0,06%.

Петнаест највећих увозника апсорбује око 76% укупног светског увоза маслаца и масла. Највећи увозници су Немачка (11,4%) и Француска (10,5%), односно Велика Британија (8,4%) и Белгија (8%), а потом следе: Руска Федерација 6,5%, Холандија 5,1%, Мексико 4,6%, Италија 3,4%, Иран 3%, Саудијска Арабија 2,8%, Данска и САД са по 2,7%, Кина 2,3%, Мароко 2,1% и Сингапур 2%. У укупном светском увозу маслаца и масла, Србија учествује са симболичних 0,01%.

Сир (све врсте). Просечан годишњи светски промет сира је изнад 5 милиона тона, што представља око 26% укупне светске производње овог производа. Уз просечну годишњу стопу раста од 4,8%, у последњем подпериоду у односу на први, промет овог производа је повећан за 153,3%. Са учешћем од скоро 78% у укупном светском извозу, Европа је највећи регионални извозник сира. Иза Европе следе Аустралија и Океанија (11,4%), Америка (6,3%), Азија (3,6%) и најзад Африка (1%). Истовремено, Европа (73,2%) је и највећи увозник сира. Други велики увозник је Азија (14,8%), а потом следе Америка (8,6%), Африка (1,9%), и Аустралија и Океанија (1,5%).

Скоро 83% светског извоза сира даје 15 највећих извозника овог производа. Водеће позиције у светском извозу сира имају Немачка (18,5%),

Француска (12,2%) и Холандија (12,1%). Поред њих, посебно се истичу још Нови Зеланд (6,2%) и Данска (5,1%), а потом следе: Италија 4,9%, Аустралија 4,3%, САД 2,9%, Пољска и Ирска са по 2,7%, Белгија 2,6%, Саудијска Арабија 2,5%, Белорусија 2%, Велика Британија 1,9% и Аустрија 1,8%. Учешће Србије у светском извозу овог производа је симболично, 0,07%.

Петнаест највећих увозника апсорбује око 76% укупног светског увоза сира. Као и код извоза, Немачка (13,2%) је највећи увозник сира. Иза Немачке, другу и трећу увозну позицију заузимају Велика Британија (8,3%) и Италија (8,1%), а потом следе: Шпанија 5,6%, Грчка 5,4%, Француска и Белгија са по 4,9%, Руска Федерација 4,8%, Јапан 4,6%, Холандија 4,1%, САД 3,9%, Уједињени Арапски Емирати и Саудијска Арабија са по 2,1%, Мексико 1,8% и Аустрија 1,7%. Србија у светском увозу сира има симболично учешће од 0,02%.

Остале млечне прерађевине. Ову групу производа чине све остале млечне прерађевине, које нису појединачно анализирани у овом раду. У светском промету ова група производа достиже ниво од око 8 милиона тона, што чини око 76% њене укупне производње. При просечној годишњој стопи раста од 5,3%, у последњем подпериоду у односу на први, промет је повећан за 182,1%. Највећи регионални извозници ове групе производа су Европа (79,7%) и Америка (11,4%), а потом Азија (5,9%), Аустралија и Океанија (2,3%) и најзад Африка (0,7%). Паралелно са извозом, Европа (68,4%) је истовремено и највећи увозник осталих млечних прерађевина. Иза Европе, високо учешће у светском увозу ове групе производа има Азија (17,5%), а потом следе Америка (8,7%), Африка (4,7%) и најзад Аустралија и Океанија (0,7%).

Јаја. Међународни промет јаја има позитиван тренд развоја и на нивоу је од преко 2 милиона тона, што представља само око 3% укупне светске производње овог производа. С просечном годишњом стопом раста од 3,5%, у последњем подпериоду у односу на први, промет је повећан за 100%. У укупном светском извозу јаја Европа (64,3%) има изразито највеће учешће. Високу извозну позицију има и Азија (21,1%), а потом следе Америка (14,2%), Африка (0,3%), и најзад Аустралија и Океанија (0,1%). Регионални редослед увоза је исти као и код извоза. Европа (71%) има највеће учешће у светском увозу јаја, а потом следе Азија (23,5%), Америка (3%), Африка (2,4%) и најзад Аустралија и Океанија (0,1%).

Преко 96% укупног светског извоза јаја концентрисано је у оквиру 15 највећих извозника овог производа. Највеће учешће у овом извозу имају Холандија (22,8%) и Кина (15,1%). Иза ових следе: Пољска 8,7%, Шпанија и САД са по 7,4%, Немачка 6,2%, Индија 6,0%, Турска 4,4%, Малезија 4,3%, Белгија 3,9%, Француска 3,7%, Бразил 2,0%, Белорусија и Саудијска Арабија са по 1,6% и Литванија 1,2%. Учешће Србије у светском извозу овог производа је симболично и износи 0,03%.

Петнаест највећих увозника, апсорбује преко 86% светског увоза јаја. Водећи увозници су Француска (18,1%), Немачка (17,9%) и Холандија (15,3%). Иза ових следе: Сингапур 5,5%, Кина 5,4%, Велика Британија 5,0%, Кувајт 3,9%, Ирак 2,8%, Белгија 2,2%, Швајцарска 2,1%, Чешка Република, Канада и Уједињени Арапски Емирати са по 1,9%, Аустрија 1,2% и Данска 1,1%. Као и код извоза, Србија и у светском увозу јаја учествује са симболичних 0,03%.

Вуна. Просечан годишњи светски промет вуне је око 900 хиљада тона, што представља око 45% укупне светске производње овог производа. При негативној просечној годишњој стопи раста од – 1,3%, у последњем подпериоду у односу на први, промет је опао за 23,1%. Водећи регионални извозник овог производа је Аустралија и Океанија, чије је учешће у укупном светском извозу вуне око 58%. Иза овог континента, следе Европа (20,3%), Азија (11,1%), Америка (6,9%) и најзад Африка (4,2%). Паралелно са извозом, највеће учешће у светском увозу вуне имају Азија (56,2%) и Европа (39,7%), а потом следе Америка (2,6%), Аустралија и Океанија (0,8%) и Африка (0,7%).

Око 75% светског извоза вуне реализује се од стране 15 највећих извозника овог производа. Апсолутан лидер, са учешћем од 38,4% у светском извозу вуне је Аустралија. Осим Аустралије, релативно високо учешће у укупном извозу овог производа имају и Белгија (5,8%), односно Аргентина (5,3%). Иза ових следе: Нови Зеланд и Немачка са по 4,1%, Јужна Африка 4,0%, Уругвај 2,2%, Кина и Велика Британија са по 1,6%, Сиријска Арапска Република 1,5%, Румунија 1,4%, Шпанија 1,3%, Саудијска Арабија и Италија са по 1,2%, и Турска 1,1%. Србија у светском извозу вуне учествује са скромних 0,2%.

Петнаест највећих увозника апсорбује чак око 95% укупног светског увоза вуне. Са учешћем од 37,8%, Кина је светски лидер у увозу вуне. Поред Кине, изразито велики увозници овог производа су и Индија (11,1%), односно Италија (9,7%), а потом следе: Немачка 6,5%, Велика Британија 5,2%, Турска 4,6%, Белгија 4,4%, Чешка Република 3,7%, Руска Федерација и Бугарска са по 2,3%, Португалија 1,8%, Јапан и Пакистан са по 1,6%, Уругвај 1,2% и САД 0,8%. Учешће Србије у светском увозу вуне је симболично и износи само 0,01%.

Анализом односа обима производње и промета млека, млечних прерађевина и јаја, констатује се да је учешће промета у производњи истих релативно скромно, тј. да у међународни промет од укупне производње, одлазе знатно мање количине, што је последица, пре свега, специфичних технолошко-комерцијалних карактеристика производа, широке распрострањености производње и настојања свих земаља, а посебно неразвијених и земаља у развоју да домаће потребе за овим производима првенствено подмирују из сопствене производње.

Веће учешће развијених земаља у односу на неразвијене и земље у развоју, како у извозу тако и у увозу анализираних производа, резултанта је више чинилаца, а пре свега, вишег нивоа економске развијености, односно јаче куповне моћи потрошача, наглашенијих потреба за богатијим асортиманом понуде на домаћем тржишту, развијеније прехранбене индустрије, увоза сировина ради прераде истих и извоза скупљих финалних производа, реекспортни послови, могућности стицања већег профита на бази разлика у ценама на домаћем и иностраном тржишту итд.

Закључак

Светску производњу млека од око 693 милиона тона, млечних прерађевина од преко 41 милион тона и јаја од око 65 милиона тона, карактеришу врло скромне позитивне стопе раста, док производњу вуне од око 2 милиона тона, прати негативан тренд развоја. Остварена производња не подмирује оптималне потребе становништва за овим производима. Осим тога, због различитог регионалног размештаја и нивоа развијености бројних природних, привредних и друштвених чинилаца производње, њен регионални размештај, као и размештај суфицита и дефицита анализираних производа, врло су различити и неуједначени, како по континентима тако и по земљама.

Највећи део светске производње млека (преко 68%), а посебно млечних прерађевина (од 60 до 84%) концентрисан је у оквиру 15 земаља највећих произвођача ових производа. Истовремено, посматрано са аспекта економске развијености, утврђено је да развијене земље у односу на неразвијене и земље у развоју дају већи део светске производње млека (око 72%) и млечних прерађевина (преко 80%), док је у производњи јаја стање обрнуто, тј. неразвијене земље и земље у развоју у односу на развијене дају (око 63%) већи део светске производње овог производа.

Осим код вуне, где је испољена негативна стопа раста, код свих осталих анализираних производа, међународни промет има позитивне и од производње знатно динамичније (изузев маслаца и масла) стопе раста. При овоме, у оквиру 15 земаља највећих извозника, односно увозника, концентрисано је од 75 до 96% светског извоза, односно од 63 до 95% светског увоза предметних производа. Истовремено, развијене земље у односу на неразвијене земље и земље у развоју, имају знатно веће учешће, како у укупном светском извозу тако и у укупном светском увозу свих анализираних производа.

Литература

1. Alexandratos, N., (1995), *World Agriculture: Towards 2010*, FAO.
2. Бјелић, П., (2008), *Међународна трговина*, Економски факултет, Београд.
3. Влаховић, Б., (2010), *Тржиште агроиндустријских производа*, Пољопривредни факултет, Нови Сад.
4. Грбић, В., Милановић, М. и Ђоровић, М., (2010), *Економска анализа система квота за млеко у аграрној политици Европске уније*, Економика пољопривреде, бр.4, Београд.
5. Ђоровић, М., Милановић, М., Симић, Ј. и Лазић, В., (2005), *Специфични аспекти истраживања тржишта хране*, Маркетинг, бр.2, Београд.
6. Ђоровић, М., Стевановић, С. и Лазић, В., (2009), *Глобално тржиште меса*, Економика пољопривреде, бр.3, Београд.
7. Ђоровић, М., Томин, А., (2007), *Тржиште и промет пољопривредних производа*, Пољопривредни факултет, Београд.
8. Милосављевић, М., (2002), *Процес глобализације светске привреде*, Институт економских наука, Београд.
9. Петровић, М., (2002), *Сточарство*, Пољопривредни факултет, Београд.
10. Поповић, Г., (2009), *Макроекономски аспекти агроелементарних мера у ЕУ*, Економика пољопривреде, бр.2, Београд.
11. Ракита, Б., (2002), *Међународни маркетинг*, Економски факултет, Београд.
12. Tomić, D., Ševarlić, M. – Edited by, (2007), *Development of Agriculture and rural areas in Central and Eastern Europe – Thematic Proceedings European Association of Agricultural Economists; Serbian Association of Agricultural Economists*.
13. Tomić, D., Vasiljević, Z. i Cvijanović, D. – Edited by, (2009), *The Role of Knowledge, Innovation and Human Capital in Multifunctional Agriculture and Territorial Rural Development – Thematic Proceedings European Association of Agricultural Economists, Institute of Agricultural Economics Belgrade*.
14. Интернет, FAO публикације и публикације РЗСС.

Примљено: 04.01.2011.

Одобрено: 25.03.2011.

UDC: 399.13:636.083.52

TRENDS IN WORLD PRODUCTION AND TRADE OF MILK, DAIRY PRODUCTS, EGGS AND WOOL

Milutin T.Đorović, Ph.D., Simo V.Stevanović, Ph.D., Verica M.Lazić
Faculty of Agriculture, Belgrade, Republic of Serbia

Summary

This paper presents the regional comparative analysis of major parameters of the world market and trade of milk, dairy products, eggs and wool. The paper particularly analyzes trends and regional differences in the volume, dynamics and structure of production and trade of these products. The regions and countries, largest producers, exporters and importers of above-mentioned products were defined.

Based on the previous one, it was found that there are very significant regional differences and that the largest part of production and trade, i.e. exports and imports, is concentrated in the 15 countries, the largest producers and largest exporters and importers of these products. Demonstrated differences and the current state of relations between the observed phenomena are due to many natural, economic and social factors. In considering the relationship trends and degree of influence of these factors on changes of the investigated phenomena, quantitative and qualitative market research methods were used.

Key words: milk, dairy products, eggs, wool, world production, world market, international trade.

Author's Adress:

Dr Milutin T.Đorović
Poljoprivredni fakultet
Nemanjina 6,
Beograd – Zemun
Republika Srbija
e-mail: djormi@agrif.bg.ac.rs